

ЗАБОНИ ХАЛҚИ - ГУФТУГҶИИ ВА ТАЪБИРҶО ДАР НАЗМИ МИРЗО ТУРСУНЗОДА

Барои муайяну мушаххас намудани ҷавҳари маънавии ин ё он халқ месазад, ки забони онро биомӯхт, зеро маҳз дар забон мифтоҳи ғановату бузургии миллат нуҳуфтааст.

Омӯзиши забони назм ҳам барои нишон додани ҳунари суҳанвари адибон ва ҳам барои муайян кардани ҳолати имрӯзаи забони адаби аҳамияти калон дорад. Забони назмро ҳамчун як ҷузъи муҳим ва ҷудонашавандаи забони адаби ба назар гирифтани зарур аст.

Ҷама гуна маҳорати нигорандагии адиб ба воситаи суҳан сурат мегирад. М. Горкий забонро "маводи асосии адабиёт" номидааст. Устодони мумтози суҳан Садриддин Айни ва Мирзо Турсунзода дар ин бора низ фикрҳои ҷолиб гуфтаанд. М.Турсунзода дар бораи яке аз ҷиҳатҳои муҳимтарини адабиёт - мувофиқи ҳақиқат тасвир намудани зиндагии суҳан ронда, меҳнати нависандаро аз болои забон алоҳида таъкид кардааст. "Дар бораи пурмаъни тасвир кардани ҳаёт, дар болои мувофиқи ҳақиқат тасвир намудани зиндагии кор кардан лозим аст. Ва алалхусус ин кор бояд дар соҳаи забони асарҳои мо карда шавад".

Забоншиносони номӣ ҳам ин масъаларо ҳамин тавр шарҳ додаанд: "Тадқиқи услуб, шеърӣ ва ҷаҳонбинии нависанда, - навишта буд академик В.В. Виноградов, - бе фаҳмиши чуқури асосҳои забон имконнопазир аст". Дар ҳақиқат таҳлили ҳаматарафаи асари бадеиро бидуни забон, ки "унсури нахустини адабиёт" (М. Горкий) мебошад, тасаввур кардан ғаримкон аст.

Адабиётшиноси маъруфи тоҷик (шодравон) М.Шукуров, ҳангоми таҳқиқ ба фактҳои забонӣ бештар эътибор медиҳад. Дар асарҳои ӯ бештар ҷиҳатҳои сабки адибон, хусусиятҳои бадеию эстетикӣ осори онҳо, масъалаҳои халқият ва маҳорат дар асоси таҳлили материали забонӣ бо камали нуктафаҳмӣ нишон дода шудаанд.

Шеърӣ устод Турсунзода аз аввали эҷодиёти худ бо суфтагӣ ва равоӣ ном баровардааст, ки он аз бисёр ҷиҳат ба халқияти забон вобаста аст. Мавҷеъ ва нақши устод дар инкишофи забони миллии тоҷик басо бузург аст. Соддагӣ ва равоии забону услуб яке аз омилҳои асосии муваффақиятҳои эҷодии Турсунзода ба шумор меравад, зеро забон воситаи муҳими ифодаи тафаккур ва робитаи муносибати байни инсонҳост.

Ашъори Мирзо Турсунзода калимаи таркибӣ, ифодаи таъбирӣ ва зарбулмасалу мақолҳо ташкил медиҳанд. Истифодаи устодонаи ҳикматҳои халқӣ мазмуну муҳтавои асарро ба соҳиби забон -халқ, яъне ба мардуми одӣ фаҳмо мегардонад. Чунин ашъори шаклан зебою мазмунан фаҳмо истифодаи таъбирҳои халқӣ боз ҳам халқитар ва ба рӯҳи тафаккури мардум қаринтар мегардонад. Шоири беш аз 2000 таъбир, таркиб ва

ифодаҳои халқиро моҳирона истифода бурда, ба нишонрас гардидани фикри андешаҳои олии худ муваффақ шудааст.

Вақто ки суҳан дар бораи истифода ва муносибати луғати гуфтугӯи-халқии Турсунзода меравад, ду нуктаи асосӣ ба мушоҳида мерасад. Яқум, шоир ҳамчун устоди суҳан аз ҳазинаи зиндаи халқи тоҷик калимаҳои пурмаъною пурҷилоро истифода мекунад. Баъдан ҳангоми истифодаи лексика ва дар таълифи ифодаи ибораи худ қолабу рӯҳи забони халқро риоя менамояд.

Хусусиятҳои умумии эҷодиёти Мирзо Турсунзода дар истеъмоли калима он аст, ки кулли шеърҳои шоир ба соддабаёнӣ майл дорад, ҷилоҳои маъноии калимаҳоро нағз пай бурда, онҳоро санъаткорона истифода менамояд.

Турсунзода таваҷҷӯҳи зиёди худро нисбат ба забони зиндаи халқ борҳо баён кардааст. "... дар ҳаёти мо, - гуфта буд ӯ, дар байни мардум зоботарин намунаҳои суҳани шоиронаро мешунавем, ки онҳо ҳам аз ҷиҳати мазмун ва ҳам аз ҷиҳати шакли ифода бақувват, дурахшон, образнок ва пурмаъни мебошанд".

Турсунзода агар дар шеърӣ "Духтари Астурия" (1938), ки аз шаш банду бисту чор мисраъ иборат аст, чор таъбирро ҷой дода бошад ("гардан ҳам намудан", "ҷон ба ҷон пайванд будан", "сию ду дандонро ба халқ фуру бурдан", "тоқат тоқ шудан") дар шеърӣ "Дили модар", ки аз чарҳ банду шонздаҳ мисраъ иборат аст, сенздаҳто таъбири халқӣ хеле моҳирона ва бо як санъати баланд истифода шудааст, аз ҷумла ("оби дида марҷон гаштан", "об шудани дил", "дилсанг будан", "аҷалро бо чашми худ дидан" ва ғайра).

Чанд мисол меорем, ки шоир бо як маҳорати баланд чунин таъбирҳоро дар шеърҳои худ ҷой додааст:

**Дида азматро дигар нашнохтам,
фарзанди кӯх,
Сар ба поят ноилоҷ андохтам,
фарзанди кӯх.**

Таъбири асосии ин мисраъ "сар ба зеро по андохтан" аст.

Ё дар шеърӣ Қурбон то бошам:
**Аз лутф ишорат куну ман тохта
бо сар,
Ду даст ба бар, гӯш ба фармони ту бошам.**

Таъбирҳои зеборо бубинед: "аз лутф ишора кардан", "давидан, ба сар тохтан", "ду даст ба бар доштан" ва "гӯш ба фармон будан" аст.

**Чашми ақли худ ба олам чун кушод,
Аз чафобинӣ ба дод омад ба дод.**
Таъбирҳои "чашми ақли худ кушодан, ба дод омадан" аст.

**Қиссаҳои қадим дар дили кас,
Тухми умед коштанду бас.**
Калимаҳои умедро бо орзу ва коштанро бо коридан истифода бурдааст.

**Ин дара дошт солҳои сол,
Дар дилаш кӯх-кӯх дарду доғ.**

ё
**Зад ба девор гарчи пешонет,
Тавба, аммо наменамой ту.**

Дар дил дарду доғ доштан - ғусса, маҳзун будан, дарду алам доштан аст, дар мисоли дигар пешонӣ ба девор задан - пешпо хӯрдан, ғалат кардан ба фалокат дучор омадан аст.

Ин гуна таъбирҳо чунон устуворанд, ки муродифи наздиктарини онҳоро ёфтани ва ё таркиби онҳоро иваз намудан имконнопазир аст.

Дар достони "Ҳасани аробакаш" калимаҳои халқӣ-гуфтугӯӣ яке аз воситаҳои муҳими фардияти образи Ҳасан гардидаанд. Яқравии ба худ хос ва тундрии мизочи ӯ аз бисёр ҷиҳат дар забонаш, пеш аз ҷама дар истеъмоли калимаҳо ифода ёфтааст.

**Девкор аст аспӣ зотии ман,
Заррае ҳам ба нӯги нохуни он.
Аспҳои дигар намеарзанд,
Рашкат ояд агар, қаламфур мон!**

Девкор маънои коргар ё ҳайвони кори пурқувватро дорад. Ҳасан онро ба аспӣ худ нисбат медиҳад. Дар ифодаи аробакаш калимаи мазкур оҳанги тантанавӣ гирифта, аз ҷиҳати шакли маъно ҷисси қаҳрамонро қонеъ мегардонад.

Ибораҳои рехтаи ба нуги нохун наарзидан ва рашк ояд, қаламфур мондан бошад, мақсади қаҳрамонро боз равшантар мегардонад.

**Сарамро манурс, агар гӯям,
То саҳар намешавад тақдир:
Дуксӣёхию нобарориҳо,
Ҷама аз қисматанд, аз тақдир
ё ба аспӣ мурочиат намуда меғӯяд:
Ту кунун дар қашондани ин бор,
Дасткӯтохию надорӣ ҳад.**

Ҳасан табаддулотӣ азими замонаро дида, ба хулосае меояд, ки аспӣ "девор"-и вай талаби замонаро қонеъ кунонида наметавонад. Ин ҳолати психологӣ қаҳрамон аз калимаву таркиби дасткӯтоҳӣ ва ҳад надорӣ-и ба асп низ нигаронидашуда низ равшантар мегардад.

**Ба сари ман худӣ ту маймунбоз,
Бор кардӣ азоби дунёро.
Карда будӣ ту масхарабозӣ,
Ин қадар вақт боз бо мани гӯл.**

Дар ин ҷо таъбири маймунбоз ба маънои касеро моҳирона фиреб додан аст ва масхарабозӣ бошад, ба маънии ҳазли бисёр кардан, мазох кардан.

Қисме аз чунин таъбирҳо шаклан мураккаб аст ва мафҳуми мураккабро ифода мекунад. Ин гуна таъбирҳо бо мурури замон ба қолаби муайян рехта шудаанд. Масалан, калимаҳои дидадаро, ҳоҷатбарор, кордида, ҷавмаст ва монанди инҳо. Хусусияти миллии чунин таъбирҳо аз маъноии маҷозашон маълум мешавад. Ва ин гуна хусусиятҳо яқубро пайдо нашуда, бо мурури замон, дар заминаи таърибаи зиндагӣ ва урфу одат пайдо шудаанд.

**Хизмати тӯи наварӯсон,
Ҳасан аз ҷону дил адо мекард.
Меҳри худро ҷавони дидадаро
Дар дили аҳли тӯӣ ҷо мекард.**

ё
Сӯи Фарҳор, сӯи Вахш равад,
Мисли ҳоҷатбарор марди нек...
ва ё

**Асп - зотӣ, ароба - қӯқандӣ,
Кордида аробакаш машхур.**
Маънии таъбир ин аст, ки фикр дар он бештар бо раму киноя, маҷоз, ташбеҳ ва муболиға ифода мегардад.

Таъбири таркибӣ образнок, панду ҳикматҳо ва зарбулмасалу мақолҳои халқӣ ин маҳсули давраҳои гуногуни инкишофи забон буда, дар тӯли қарнҳо ҷун қисми таркибии лексикаи забон инкишоф ёфта, мукаммалу устувор мегарданд ва мардум онҳоро чун маводи омода истифода мекоранд.

Ба мисолҳо диққат диҳед, ки Турсунзода чунин ибораҳои аспӣ ва маҷозиро моҳирона истифода бурдааст:

**Кишвари тоҷик дорад кӯҳҳои
сарбаланд,
Обҳои шӯх дорад, чашмаҳои
дилписанд.**

**Абрҳо вақте ки дар болояшон гун
мешаванд,
Кӯҳҳо аз барфу аз борон дигаргун
мешаванд.**

Ибораҳои кӯҳҳои сарбаланд доштан, чашмаҳои дилписанд доштан, ҷамъ шудани абрҳо, аз барфу борон дигаргун шудани кӯҳҳо, ҷамаи ин калима ба маъноии аспӣ худ омадаанд.

**Дар диёри мо шуд одам арҷманд,
Шуд сари ҳамгаштаи занҳо баланд.**

Дар ин мисол ибораи сари ҳамгаштаи занҳо баланд шудан, ки маъноии соҳибхуқуқ худшинос шудан, сарбаланду шарафманд шудан, яъне аз мазлумӣ роҳӣ ёфтани ифода менамояд ва маъноии маҷозӣ гирифта таъбир шудааст.

Ҷамаи намудҳои луғати гуфтугӯӣ-халқиро дар назми устод Турсунзода дучор шудан мумкин аст. Онҳо аз давраи аввали эҷодиёти шоир мушоҳида шаванд ҳам, дар либреттоҳои "Шӯриши Восеъ", "Тоҳир ва Зӯҳро" ва "Арӯс" маҷозӣ махсус пайдо кардаанд. Достони "Ҳасани аробакаш"-ро дар ин бобат дараҷаи баланди зуҳри халқияти лексикаи назми шоир ҳисобидан мумкин аст. Пас маълум мешавад, ки дар хусуси истеъмоли лексикаи гуфтугӯӣ-халқӣ дар достону либретто нисбат ба шеърҳо бештар истифода шудааст.

Бояд қайд кард, ки истифодаи луғати гуфтугӯӣ танҳо хусусияти жанр набуда, ҳамчунин услуби эҷодии шоир низ аст. "Сервазифагӣ ва фаровонии луғати гуфтугӯӣ дар достони "Ҳасани аробакаш" ҳодисаи фавқулода нест: - меғӯяд забони шоир тоҷик А.Абдуқодиров, балки он на танҳо аз моҳияти достон сар задаст, инчунин ба ҷараёни пурқувваттавии халқияти назми шоир алоқаманд буда, ин ҳол тадриҷан сурат гирифтааст".

Воқеан дар шеърҳо, ки аз рӯи соли таълифшон байни либреттоҳо ва достони "Ҳасани аробакаш" меистад, дараҷаи истеъмоли калимаҳои гуфтугӯӣ ҳолати мобайнро ишғол мекунад.

**М. Эшонова, устоди
кафедраи забони тоҷикӣ**

Nowadays English has become the world's most important language in politics, science, trade and culture relations. Half of the world's scientific literature is in English. It is the language of computer technology. To know English today is absolutely necessary for every educated man, for every good specialist. The great German poet Goethe once said: "He who knows no foreign language, does not know his own one". Learning foreign language is especially important nowadays. Some people learn English because they need them in their work, others travel abroad for the

ENGLISH LANGUAGE

third studying languages is a hobby.

Every year thousands of people from Tajikistan go different countries as tourists or to work. They can't go without knowing the language of the country they are going to.

A modern engineer or even a worker cannot work with an important instrument or a machine. If he is not able to read the instruction how to do that. A scientist, a historian, a diplomat are as a rule polyglots because they need foreign language in their work. If we want to be a stewardies, a pilot or an air

traffic control officer we must learn English, the language of international communication.

And how can a shop girl or a cashier in a big department store understand a foreigner if she doesn't know a foreign language. English is also widely used in media and literature, and the number of English language books published annually in all countries. English is the world's most widely used language in newspaper publishing, international publishing, scientific publishing, international trade, mass entertainment and diplomacy.

Although in most countries English is not an official language, it is currently the language most often taught as a foreign language. A working knowledge as English has become a requirement in a number of occupations and professions such as medicine and computing.

Specialized subjects of English arise spontaneously in international communities, for example, among international business people, as an auxiliary language. This has led some scholars to develop the study of English as an auxiliary language.

English used in

broadcasting, generally follows national pronunciation standards that are also established by custom rather than by regulation. Most English speakers around the world can understand radio programmers and films from many parts of the English speaking world. So English is unusual among world languages in how many of its users are not native speakers but speakers of English as a second of foreign language.

**Teacher of the English
language of Foreign
Languages Department
Rahimova K.D.**

НАҚШИ ЧАВОНОН ДАР ИНКИШОФИ ҚОМЕАИ МУОСИР

калонсол, неруи созанда ва иқтидору тавоноии воқеии рушду пешрафти қомеа мебошанд.

Чавонони ҳозира - идомадиҳанда ва посдорандаи арзишҳои инсонӣ мебошанд, ки ба ин васила рисолати ояндаи қомеа аз онҳо вобастагии қалон дорад. Чавон қувваи зиёди ҷисмонӣ ва маънавий дошта, захираи асосии зеҳнӣ ва меҳнатӣ буда, ба ҳама дигаргуниҳои ҳаёти тобовар мебошад. Шахсонии чавон зудбавар, зудтағйирёб, ниёзманд, дастнигар, тақлидкор ва дигар услубҳои ангензандаи заифимизиҷии инсониро хос мебошанд. Бо дарназардошти ин, қомеаи ҳақон 7 декабри соли 1965 Декларатсияи Ассамблеяи Генералии СММ-ро "Оиди дар байни чавонон паҳн намудани идеалҳои сулҳ, эҳтироми байниҳамдигарӣ ва якдигарфаҳми байни халқҳо" қабул мекунад, ки дар он қайд карда шудааст: "Чавонон дар ҳама соҳаҳои фаъолияти инсонӣ нақши муҳимро мебозанд ва саруқорғирӣ ба тақдир инсоният сарнавишти онҳо мебошад".

Идеологияи чавонони ҳозира бояд чунин бошад:

- Волоияти қонунро донанд ва ҳаёти дунявӣ ҳар як шахсро эҳтиром намоянд;
  - Ба зиндагии арзанда ва инкишофи озодонаи худ ва қомеа саҳми худро гузоранд;
  - Инсон, ҳуқуқҳо ва ҳаёти ўро арзиш намоянд;
  - Баробарҳуқуқӣ дар қомеа-ро донанд ва риоя намоянд;
  - Кафолатдиҳандаи фаъолияти озодии иқтисодии ҳар як шахс ва қомеаро ба уҳда доранд;
  - Анъанаҳо ва урфу одатҳои миллии худро арзиш ва ҳифз намоянд;
  - Сулҳу ваҳдат, муттаҳидии сиёсӣ ва осоиштагии қомеаро талабгор бошанд;
  - Озодии суҳанро эътироф намуда, гуногунандеш бошанд.
- Бояд зикр намуд, ки имрӯз маҳз ҳамон кишварҳое, ки идеологияи хоси худро нисбат ба чавонон доранд, дар ҳаёту фаъолият пеш рафта истодаанд, ҳатто барои талқини идеологияи худ барномаҳои зиёди "башардӯстона"-ро дар байни дигар мамлакатҳо амали гардонида истодаанд. Идеологияҳое, ки дар тӯли 26 соли истиқлолият демократияро ба Тоҷикистон

овард, хоси ИМА ва Аврупо мебошад ва дар кулли мамлакатҳои дигар доман паҳн наму-да боиси рушди ин кишварҳо гардидаанд.

23-уми майи соли 2013 ҳангоми мулоқоти расмӣ бо чавонони кишвар Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон иб-рози карданд, ки "Ҷиҳати ташаккули андешаи миллии наврасону чавонон ва омода намудани онҳо дар самти муқовимат ба тазодҳои қомеаи муосир ҳоло дар назди сохтору мақомоти давлатӣ, падару модарон ва аҳли қомеа корҳои зиёде қарор доранд". Таъкиди Сарвари давлат моро водор месозанд, ки барои рушду нумуи Ҷумҳурии Тоҷикистон, эмин нигоҳ доштани ҷамъият аз ҳар гуна таъсирҳои берунӣ, аз ҷумла идеологияҳои ноқомил, ташаккули додани заминаҳои мустаҳкамҳои сиёсӣ, идорӣ ва фарҳангӣ ва ба даст овардани динамикаи устувори иқтисодӣ-иҷтимоии кишвар зарур аст, ки чавонон идеологияи хоси миллии худро дошта бошанд.

Яке аз омилҳои пешрафти қомеа ин "дастгирии иҷтимоии

чавонон" мебошад, зеро бинобар тангдастӣ шахс ба доми бадҳоҳон афтада, гурӯҳи муҳолифонро пур мекунад ва зидди қабул ва ё татбиқи рушҳои идеологияи давлатӣ пофишорӣ менамояд. Аз ин ҷо бар меояд, ки дастгирии иҷтимоии чавонон қалиди даркушои норозиён, василаи пешгирии шомилгардии ниёзмандон ба гурӯҳи бадҳоҳон ва талқини идеологияи миллӣ буда, барои эмин ва ҳифзи кишвар вазифаи асосиро мебозад.

Бинобар ин мо, чавонон вазифадорем, ки худро ҳамчун намоёнҳои тамаддуни бузурги ҳақонӣ ва таҳаммулпазири идеологияи демократӣ муаррифӣ намоем. Аксарияти аҳолии дунё ба шахсонии чавон рост меояд. Аз ин лиҳоз, татбиқи босамари сиёсати давлатии чавонон имконият медиҳад, ки ҷамъият аз лиҳози идеологӣ обутоб ёфта, соҳибмаърифат гардад ва ба ҳама гуна таҳдидҳо (экстремизм, терроризм, наҷодпарастӣ, миллатгарой) ва дигар падидаҳои номатлуб муқовимат ва истодагарӣ нишон дода тавонанд.

Ҳайдаршои Мирзозода,
магистранти ДТТ

ШАРҶИ ҚОНУНИ ТАНЗИМ

Санаи 14-уми сентябри соли қорӣ дар толори Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон воҳӯрии устодону қормандони донишгоҳ бо раиси суди шаҳри Душанбе Раҷабалӣ Аҳтам, суди суди шаҳри Душанбе Назарзода Шароф ва қорманди суди шаҳри Душанбе Раҳмонзода Абдураҳмон қиҳати шарҳи тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва қашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" баргузор гардид.

Воҳӯриро бо суҳани муқаддимавӣ ректори донишгоҳ Амонзода Илҳом Темур оғоз намуда, дар бораи тағйиру иловаҳо ба қонуни зикргардида, аҳамияти он ва риоя намудани қонун аз қониби устодон, қормандон ва донишҷӯён ба таври муҳтасар ҳарф зада, қабули онро бамаварид ва тадбири саривақтӣ маънидод кард.

Сипас раиси суди шаҳри Душанбе Раҷабалӣ Аҳтам ба таври муфассал дар бораи тағйиру иловаҳои ба қонуни танзим воридгардида суҳанронӣ намуда иброз дошт, ки татбиқи қонун бешубҳа, ба боло рафтани сатҳи зинда-

гии мардум, аз байн бурдани хароҷоти зиёдатӣ ва ғайи гардидани бучаи ҳар як оила мусоидат хоҳад кард. Аз ин рӯ, ҳар яки моро зарур аст, ки қорҳои фаҳмондадиҳиро дар байни мардум қоннок намуда, ҳамчун тарғибгаро-

ни сиёсати пешгирифтаи давлату ҳукумат, баҳусус дастуру ҳидоятҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти муаззами кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар татбиқи қонуни мазкур саҳми арзандаи ҳешро гузорем.

Раҷабалӣ Аҳтам инчунин дар бораи бо мошинҳои шахсӣ ба дарс омадани донишҷӯён, истифодаи теле-

фонҳои мобилӣ ва риояи ҳатмии сару либоси тавсиявӣ аз қониби онҳо суҳанронӣ намуда, риояи талаботҳои зеринро боиси беҳтар гардидани сифати таълиму тарбия, руҳ надодани ҳодисаҳои ноҳуши нақлиётӣ ва дар маҷмӯъ боло рафтани сатҳи зиндагии соқинони кишвар арзёбӣ намуд.

Дар хотимаи воҳӯрӣ ректори донишгоҳ Амонзода Илҳом Темур ба меҳмонон барои суҳбати муфиду самимашон изҳори сипос намуда, онҳоро бовар қунонд, ки қоллективи устодону қормандон ва донишҷӯёни ДТТ баҳри татбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва қашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон", Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи масъулияти падару модар

дар таълиму тарбияи фарзанд" ва дастуру ҳидоятҳои Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки ба боз ҳам беҳтар шудани сатҳи зиндагии мардум, риояи қонунҳо ва пешрафту шуқуқоии кишвари азизамон - Тоҷикистони соҳибистиқлол мусоидат менамоянд, кӯшишу ғайрат ба харҷ медиҳанд.

Р. Масъуд

БАРНОМАИ КОНСЕРТӢ БАХШИДА БА "СОЛИ ЧАВОНОН"

Тибқи нақшаи баргузори барномаҳои фарҳангии муассисаҳои таълимӣ дар мавзӯҳои фарҳангиву фароғатии шаҳри Душанбе, ки аз қониби Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, санаи 17-уми сентябри соли қорӣ санъатқорони ансамбли "Нури Роғун"-и Департамен-

ти қорҳои тарбиявӣ ва хонандагони Литсейи инноватсионии "Душанбе"-и назди донишгоҳ дар Боғи фарҳангу фароғатии "Дӯстии халқҳо" барномаи хуби омодакардаи концертро манзури соқинони пойтахт гардониданд. Дар қорабинии мазкур роҳбарият ва донишҷӯёни донишгоҳ фаъолон иштирок намуданд. Сурудҳои дар васфи ватан, ваҳдат, дӯстӣ, қавонӣ бах-

шидашуда ва рақсҳои қаззобу дилнишине, ки аз қониби хонармандони ансамбли "Нури Роғун" ва хонандагони литсей дар сатҳи баланд иҷро карда шуданд, писанди ҳозирин гардида, ба дилҳо шодию фараҳ бахшиданд. Умуман қорабинии мазкур дар сатҳи баланди ташкилию сиёсӣ гузаронида шуда, писанди соқинону меҳмонони пойтахт гардид.

Ф. Табаров,
сардори шуъбаи қор бо қавонон ва варзиш

= Ҳамкасб дар бораи ҳамкасб =

ДИЛБОХТАИ КАСБ

*Ҳар кире устод набвад,
кор бар бунёд нест,
Дар раҳи маънӣ рафтике
беҳтар аз устод нест.
Дар ҳақиқат, муаллим
- омӯзонандаи илму до-
ниш, фарҳангу адаб, шах-
си дар ҷамъият вопома-
қом, муқаддас, оинаи мил-
лат аст. Ғайр аз падару
модар ӯ ягона шахсест, ки
инсонҳоро бе ғараз, бо
меҳру муҳаббат ба роҳи
илм ворид месозад ва ҳар
суханаш сар то по ибрати
ҳар нафар аст.*

Касби муаллимӣ касби
пуршараф аст ва сазовори
номи бузург. Омӯзгори
асли касест, ки ҳамеша дар
ҷустуҷӯи навоарист.

Ҳар сопе ДДОТ чандин
хатмкунандаҳоро бо ихти-
сосҳои омӯзгорони фанҳои
гуногуни таълимӣ ҷӣ дар
донишқадаву донишгоҳҳо,
макотиби миёнаи махсус
ва муассисаҳои таҳсилоти
миёнаи умумӣ тайёр на-
муда, хатм мекунонад. Их-
тисоси муаллимӣ чун диг-
ар ихтисосҳои ниҳоят ихти-
соси шавқовар, дақиқ ва
масъулиятнок аст. Барои
тайёр кардани кадрҳои ба-
ландпояву баландихтисос
машаққат ва меҳнати софу

зиёд, вақт, сабр, дониши
хуб позим аст.

Муаллимони ниҳоят зи-
ёданд, вале муаллимо-
ни асли дар ҳар замон
заруранд.

Хушбахтона, дар До-
нишгоҳи технологияи То-
ҷикистон устодони асли,
кордида ва соҳибтаҷриба
зиёданд ва яке аз онҳо
Ҷайчиева Маммакат
Неъматовна ба ҳисоб
меравад, ки чандин сол
дар маъмурияти дониш-
гоҳ меҳнати софидлона
дорад ва ҳам ба дониш-
ҷӯёни донишгоҳ аз фан-
ни таърих дарс меғӯяд.

Собиқаи кории муалли-
ма аз соли 1978 оғоз ёфта,
сар карда аз мактаби
миёнаи умумӣ то дониш-
гоҳ дар вазифаҳои муал-
лим, ассистенти кафедра,
муаллими капон, мудири
сектори сиёсати гендерӣ
ва ҳаёти солим, мудири
сектори кор бо ҷатимон ва
маъиубони шӯбаи масо-
или иҷтимоӣ ва сармута-
хассиси шӯбаи кор ва
фаъолият дорад. Соҳиби
Ифтихорномаҳои мактаб
ва Донишгоҳи технологияи
Тоҷикистон барои меҳна-
ти пурсамар, инчунин

муаллими як китоби дарсӣ
ва чандин мақолаҳои ил-
мию адабист.

У ҳамкори нотақдор, ра-
фиқи бовафо, ҳамсуҳбати
хуб, ҳамроз ва қуввати
дили мо ҳамкорон аст.
Ҳамеша дар кӯшиши он
аст, ки ба шогирдон тар-
бия дода, барои бузург
гаштани ҳар яке аз онҳо
сахм дошта бошад. Меҳ-
нати бегаразонаву сами-
мона дорад. Ҳамеша саъю
тапош дорад, ки донишу
малакаи азбарнамудааш-
ро ба шогирдонаш омӯзо-
над. Роҳнамову нишонди-
ҳанда, созкору ибратомӯз
ва мададрасони дониш-
ҷӯён дар роҳи рости руш-
дкорӣ ва омӯзишу тадқи-
қотхост. Дар паҳзаҳои за-
рурӣ метавон ба муалли-
ма рӯ овард ва аз ӯ кума-
ку маслиҳатҳои муфид ги-
рифт. Дар ғаму шодии до-
нишҷӯёну ҳамкорон шарик
аст, ҳам мегиряду ҳам хур-
санд мешавад.

Дар рӯзи иди касбии му-
аллимон орзу дорем, ки
мондагир бошанд барои як
умр. Муаллимаи азиз ва
кулпи устодони донишгоҳ-
ро бо иди касбияшон таб-
рик ва муборакбод мег-
ӯем, чунки тавассути заҳ-
матҳои онҳо аз ну-
рашон муборак гаштааст.

Фарида Салиева, Зулайхо
Шукурова, устодони ДТТ

ТУ ДУНҲИ ПУРАСРОРӢ, МУАЛЛИМ!

Муаллим устоди беҳтарин аст,
Сафобахшанда дар рӯи замин аст.
Дихад илму адаб бар насли наврас,
Бузургии муаллим дар ҳамин аст.

Бо ҳама бурду бохт, бо ранҷу ганҷ, бо ҳама шебу фарози зин-
дагӣ омӯзгор фарди хушбахттарини ҷомеа мебошад. Омӯзгор сар-
чашмаест, ки ҳама аз он оби ҷонбахш менӯшанду рушд меёбанд.
Омӯзгорӣ касбест пурифтихор ва бошараф. Омӯзгор шахсияти
бузург ва нотақдорест, ки бо чароги ақл олами фикрии моро рав-
шан намуда, дунёи пурасрори илму муаррифи мекунад.

Мардуми мо табиатан ба омӯзгор арҷгуздоранд, ӯро самимо-
на эҳтиром мекунонд ва ба ӯ бо камоли эътиқод сари таъзим
фуруд меоваранд.

Мо ифтихорманд аз онем, ки Президенти маҳбуи кишварам,
Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон пешаи омӯзго-
риро муқаддастарин касби рӯи олам медонанд ва дар рушду
шукуфоии имрӯзу фардои кишвар нақши омӯзгоронро муҳим
арзёби менамоянд.

Муаллим вазифаи мушкилписанди худро бо сарбаландӣ
ичро мекунад. Бузурге дуруст фармудааст: "Муаллим барои он
ки оламеро равшан кунад, як умр месӯзад". Дар ҳақиқат, рисо-
лати омӯзгор сохтану дунёи маърифатро обод кардан аст.

Агар дар қаҳон набвад омӯзгор,
Шавад тира аз беҳирад рӯзгор.

Ба масал, муаллим ба ҳукми боғбонест, ки навниҳолони боғи
зиндагиро бо меҳру муҳаббат бипарварад. Ду чиз аст, ки хонан-
да ба муаллим эҳтиром меғузорад: яке аз муҳаббат, дигаре аз
тарс. Эҳтиром аз тарс дерпой нест ва хурмате, ки бар муҳаббат
қарор гирифта бошад, доимист. Эҳтиром, ки мо донишҷӯён
нисбати устодони худ дорем, аз муҳаббат аст. Муаллим бояд
дар симои донишҷӯ шахсият, пеш аз ҳама одами баркамоли
ояндаро дида тавонад.

Хонанда ҷӯяндаи нур буда, муаллим бахшояндаи он аст.
Ҷомеаи навини моро шогирдони маҳз ҳамин гуна омӯзгорон
метавонанд ободу пешрафта гардонанд. Ва он чи дар шаъни
устод гуфтаанд навиштаанд, зарраест аз олами беканор.

Ба воситаи рӯномаи дӯстдоштаам «Фановар» тамоми омӯ-
згорони донишгоҳро бо фарорасии иди касбияшон - Рӯзи муал-
лимони самимона табрику таҳният гуфта, барояшон сиҳатман-
дӣ бардавом, хушбахтиро саодатмандӣ ва рӯзгори пурнишоту
пирӯзиҳои ҳамешагиро орзунаманд.

Ид муборак, омӯзгорони муҳтарам!

Меҳрубон Муминова,
донишҷӯи курси 4, ихтисоси 1-910101

Чун масъалаи таҷлили "Рӯзи ёдбуд" (во-
қеан ташаббуси наҷиб ва ҷавонмардона
аст), ба миён омад, масъулин даъват ба
амал оварданд, ки дар бораи яке аз усто-
дони азизи Донишгоҳи технологияи Тоҷики-
стон, номзади илми таърих, дотсент, шод-
равон Муҳаммадҷон Раҳматҷонов (1940-
1998) мақолае таҳия намуда, симои воқеии
ин марди наҷиби илму маърифатро рӯи
коғаз орам. Зеро рӯ овардан ба гузашта
танҳо аз ҷониби инсонҳои худшиносу ху-
доғоҳ сурат мегирад ва чунин эҳтиром гу-
зоштан ба аҷдодон метавонад як ҷомеаи
бузургро ба сӯи олами мутамаддин бурда,
насли ояндаро дар рӯҳияи ватандӯстиву
миллатпарастӣ тарбия намояд.

Дар нисбати устод Муҳаммадҷон Раҳ-
матҷонов ва саҳми эшон дар рушду тако-
мули илму адаби тоҷик ва тарбияи мута-
хассисони ҳодогоҳу худшинос дар дои-
раи имконоти худ андешаронӣ карданро
аз рисолати бародарӣ, шогирдӣ, дӯстӣ ва
ҳамкориҳои худ бо ин шахсияти наҷиб ме-
донем. Устод М. Раҳматҷонов дар Дониш-
гоҳи технологияи Тоҷикистон аз соли таҳ-
сили 1992-1993 кору фаъолияти худро ба
сифати мудири кафедраи Фарҳанг ва
адаб оғоз карда, дар таҳияи аввалин бар-
нома ва дастурҳои таълимию методӣ саҳ-
ми босазои худро гузоштааст. Зеро дар
донишгоҳе, ки ҳамсол ва ҳамқисмати Ис-
тиқлолияти Тоҷикистони азизи мо буд,
таҳияи барномаҳои улуми инсоншиносӣ
дар рӯҳияи худшиносӣ ва худогоҳӣ ба
инсоне даст медиҳад, ки ӯ воқеан инсон
миҳандӯст ва ватанпарвар бошад. Устод
Раҳматҷонов дар ҳамаи солҳо аз зумраи
таърихшиносе буд, ки дар ҳар сатри таъ-
рихи миллат нури чашм давонда дар қис-
мати родмардони ватан ашқи ҳасрату
надомат рехтааст. Чунин рӯҳияи воқеан
ватандӯстона ӯро водор намудааст, ки
дар омӯхтан ва омӯзондани таърихи мил-
лати тоҷик ба ягон саҳлангорӣ роҳ надо-
да бошад. Шояд аз ҳамин сабаб буд, ки
замоне ки устод Раҳматҷонов сарвари
кафедраи "Фарҳанг ва адаб" ва таълими
фанни таърихи халқи тоҷикро ба уҳда
дошт, донишани таърихи миллати тоҷик
баробар ба ифтихор ва масъулияти на-
ҷиб буд. Ӯ фахр дошт, ки чунин як масъу-
лияти бузургро ба дӯш дорад ва бо хуни
дил заҳмат мекашид, то ки ҳар як шогирд
ин бори гарони ватандӯстиро дар тафак-

Зиндаву ҷовид монд ҳарки нақуном зист МАРЗБОНИ НАНГУ НОМУС

қури худ таҳаммул кунад ва дар ҳар кӯҷе
бошад, бо ин ҳисси баланди миҳанпа-
растӣ дар ободии Ватан саҳмгузори на-
муда, Тоҷикистонро дар тамоми олам чун
кишвари мутамаддин ва кӯҳанбунёд му-
аррифи карда тавонад.

Ӯ ҳамеша аз иқдоми Раиси Ҷумҳур
муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати баланд
бардоштани рӯҳияи худшиносиву худо-
гоҳии миллӣ истиқбол менамуд ва рӯҳба-
ландона таманнои онро дошт, ки дар бу-
нёди давлати воқеан миллӣ ҳар як шаҳр-
ванди Тоҷикистон саҳмгузори намояд.

Соли 1994 банда баъди хатми До-
нишгоҳи миллии Тоҷикистон ба ин до-
нишгоҳ ба кор омадам, аввалин шахсе,
ки дар ин ҷо вохӯрдм, устод Раҳматҷо-
нов буд. Ӯ марди сарвқаду кушодаҷеҳра
буд, ҳамон солҳо таҳминан 54-55 сола
менамад, вале дар сари ӯ ягон тор мӯи
сиёҳ ба назар наменамуд. Чун ман ба
ҳайрати тамои ба ин воқеият назар анд-
ӯхтам, аз худ пурсон мешудам, ки чӣ боис
шуда, ки як инсоне, ки ҳанӯз ба остонаи
пирӣ қадам наниҳода, ин қадар барвақт
барфи андӯҳи пириро ба сар гирифта-
аст. Дар ҷараёни кор дар кафедра ба ман
маълум гардид, ки ӯро дарди ҷонсӯзи
миллати ҷафодиди тоҷик азият меод
ва сари ҳар воқеаи таърих андешаронӣ
менамадааст. Донистам, ки ӯ чунин дар-
ди гарони миллатро таҳаммул карда на-
метавонад ва рӯзе бо ин дарки масъули-
яти миҳанпарастӣ, азият болои азият ба
дӯшаш гарон ҳоҳад шуд.

Дар паҷӯшиши илмӣ низ устод Раҳма-
тҷоновро рӯҳияи худшиносии миллӣ
фаро гирифта буд. Ӯ дар муддати зиёда
аз 40 соли фаъолияти илмии худ дар До-
нишгоҳи миллии Тоҷикистон қариб 40
асару мақолаи илмӣ таҳия намудааст, ки
иборат аз монографияҳо, китобҳои
дарсӣ, роҳнамо ва дастурҳои таълимӣ,
мақолаҳои илмӣ-методӣ ва илмӣ-оммавӣ
мебошанд. Осори илмӣ-методии устод
Раҳматҷонов аз ҷониби ҳам таърихши-
носон ва ҳам устодону шогирдони мақо-
тиби олии кишвар хуб пазируфта шуда,

дар таълим ва омӯзиши таърихи халқи
тоҷик васеъ истифода мешавад.

Хосатан, рисолаи доктории эшон оид
ба "Масъалаи истилои Осиеи Миёна аз
ҷониби Русия" бахшидашуда, таҳти сар-
вари академик Аҳрор Мухторов дар ара-
фаи Ҷимоя қарор дошт.

Ман худро хушбахт медонам, ки шо-
ҳиди ба вучуд омадани чанд боби рисо-
лаи илмии устод будам. Устод Раҳматҷо-
нов баъзе андешаҳои илмии худро дар
кафедра мавриди баррасӣ қарор дода,
фиқру мулоҳизаи муаллимони кафедра-
ро дар ин мавзӯ гӯш карда, мавриди
пазирӣ қарор меод. Чунин хусусияти
хоксорона ва ҷавонмардона дар нисба-
ти эҳтиромии андешаи илмии ҷавонон дар
замони мо тадриҷан аз байн рафта исто-
дааст, вале устод Раҳматҷонов ин анъа-
наи некро ҳамеша бо як эҳтиромии хосса
ва қаноатмандона ба ҷо меовард.

Ниҳоят, дар солҳои, ки Тоҷикистон
қадамҳои аввалини худро дар марҳилаи
тақдирсозии Истиқлолият мегузошт, устод
Раҳматҷонов ба ин мавзӯ тавачҷуҳ на-
муданаш бесабаб набуд. Зеро ӯ ба
ҷомеаи мутамаддин фаҳмондан меҳост,
ки мо тоҷикон таърихи давлатдорӣ бу-
зург дорем ва ҳаргиз назди кишваре сар
хам накардаем, ки ба мо давлатсозию
давлатдорӣ омӯзад. Моро бегонагону
бегонапарастии дохилӣ гул зада, фано
карданд, то Русияи подшоҳӣ ба осонӣ
моро истило намояд. Ва ин истилогари-
ро бо ифтихор Ҷамроҳшавии Осиеи Ми-
ёна ба Русия унвон доданд.

Ӯ ин андешаҳоро ба мо муаллимони
ҷавон меҳонду ба дарёи фиқру андеша
фарқ мешуд ва ғайриихтиёр чунин сатр-
ро зери лаб тақор мекард:

Ҷабри таърих ягон қавм надидаст,
ки мо.
Заҳри таърих наҷоде начашидаст,
ки мо.

Гузинуши мавзӯи мазкур ва осори
мавриди таҳқиқу тадқиқ аз ҷониби М. Раҳ-
матҷонов хеле ҷолиби диққат мебошад.
Аз мӯҳтавои мақолаҳое, ки дар атрофи

истилои Осиеи Миёна аз ҷониби Русия
бо қалами Раҳматҷонов таҳия шудаанд,
маълум мешавад, ки ӯ масъалаҳоро ба
риштаи тадқиқ кашидааст, ки беҳтарин ва
нодиртарин маводҳо буда ва ё аз кутубу
мақолате интиқол карда, ки либоси ҷади-
ди илм ва адаб дар бар доранд ва дар
шоҳроҳи илму адаби воқеи мавриди ис-
тиқбол қарор дода шудаанд. Ин виаҷаҳои
равиши паҷӯшиши мавзӯи тадқиқоти Раҳ-
матҷонов то имрӯз дар байни аҳли тадқиқ
қой ва манзалати баландро соҳиб аст.

Ба мавзӯи истилои Осиеи Миёна аз
ҷониби Русия даст задан то имрӯз ҷасора-
ти баланди илмиро тақозо дорад. Зеро ин
амр воқеияти талхест, ки ҳам дар воқият ва
ҳам дар риштаҳои тадқиқ дар кушодани са-
бабҳо ва оқибатҳои ин истило қадами ҷасо-
рат ва ҷуръатро ба мушоҳида мегирам.

Натиҷаи таърихи нобасомони тоҷи-
кон, сарқубии пайвасти онҳо аз ҷониби
аҷнабиён аз назари муҳаққиқон ва сайё-
ҳони ибтидои асри XIX як нишонаи маҳ-
сули қавми тоҷикон дониста, ҳар озмои-
ши сиёсиро дар сари мо таҳлил карда-
анд. Ин хулосаро устод Раҳматҷонов
хеле бо дард ба қалам дода, мо имрӯзи-
ёнро, ки зимоми замонро дар ихтиёр до-
рем, чунин хушдор медиҳад:

То найи соҳиби забони хеш,
Нашаи соҳиби қаҳони хеш.

Ин хулосаи як наслест, ки устод Лоиқ
дар пешвои онҳо қарор дошта, муалли-
ми азизи мо Раҳматҷонов низ ҳамовози
онҳо буд ва дар охири қарни XX ин насли
худогоҳу худшинос дигар дарди замона-
ро бардошт накарда ҳамагӣ аз ин дунёи
пурдурд раҳт бастанд, ки дар радифи
онҳо Лоиқ Шералӣ, М.Фуломов, М.Олим-
пур, Ю.Исҳоқӣ, Т.Абдуҷаббор, Н.Хувай-
дуллоев, М. Раҳматҷонов ва ғайраву ва
ҳоказо будаанд.

Ниҳоят, аз даргузашти ин марди ша-
риф ва устоди рушанфиқру дақиқназар
19 сол сипарӣ шуда истодааст. Агар
имрӯз эшон ҷомаи ҳаёт ба бар меодшт,
мо 77-солагии зодрӯзи ӯро дар ҳалқай
дӯстону шогирдон қайд менамудем. Ҷӣ
метавон кард, ки қисмат дар ихтиёри бан-
дагон набуд. Вале осори гаронқадр ва
номи нек ба умри зудгузашти ӯ мазмуни
ҷовидона мебахшад. Рӯҳаш шод ва хо-
наи охираш обод буд.

Н. Одинаев, н.и.ф., дотсенти ДТТ

*Миллатеро рафт чун он
зи даст,
Мисли хок аззои ӯ аз ҳам
шикаст.*
Муҳаммад Иқбол

Яке аз хусусиятҳои хоси замони муосир ин аст, ки ҳамаи соҳаҳои ҳаёт ва фаъолияти инсон ва ҷомеа зери таъсири раванди ҷаҳонишавӣ қарор мегиранд.

Хусусияти муҳими динҳои ҷаҳонӣ ва анъанаву маросимҳои динӣ бошад, дар он аст, ки онҳо дар шароити муосири ҷаҳонишавӣ ва рушди бесоҷибкаи мазмуну мундариҷаи ҳаёти моддӣ-дуниёӣ низ, чун пештара маҳбубияту нуфуз ва таъсири худро ба фарҳангу ҷаҳонбинӣ ва ҳаёти маънавию моддӣ пайравонашон муассиртар месозанд. Алалхусус дини мубини ислом, новобаста аз вучуд доштани зиддиятҳо дар байни баъзе кишварҳои исломӣ, тавонистааст миллатҳои мусулмонро аз лиҳози динӣ бо ҳам муттаҳид созад.

Ин мушкилот дар замонҳои гузашта дар ҷомеаи анъанавӣ тавассути ҳамкориҳои дин ва давлат ҳал карда мешуд. Мисоли равшане, ки ин нуктаро тасдиқ менамояд, раванди ҷаҳонишавии фарҳанг ва тамаддуни ориёӣ дар замони салтанати Ҳахоманишиён ва Сосониён шуда метавонад. Яке аз талаботҳои замони муосир низ ин аст, ки ҳар як миллати мутамаддин барои ворид шудан ба арсаи сиёсати ҷаҳонӣ ва таҳкими арзишҳои ормонҳои миллӣ дини худ дар низомии фарҳанги ҷаҳонии умумибашарӣ, пеш аз ҳама, бояд соҳибдавлат бошад, яъне давлати озоди миллии худро дошта бошад ва онро таҳким бахшад.

Ҳамин тавр, дар шароити гузариши раванди ҷаҳонишавӣ ва вуруди фарҳанги ғарбӣ ба фазои пасошӯравӣ, ки ба даврони соҳибистиқлол шудани Тоҷикистон рост омад, мардуми шарифи тоҷик, ки аз ибтидои ташаққули худ ҳамчун мардуми таҳаммулпарвару адолатхоҳ шинохта шудааст, аз як тараф мекушад то дар низомии ҷаҳонишавӣ фарҳанги миллии худро нигоҳ дорад, аз тарафи дигар онро бо шароити ҷаҳонишавӣ ҳамқадам гардонад.

Талаботи дигари басо муҳими замони муосир барои ҷомеаи анъанавии Тоҷикистон - қабул ва эътироф намудани ҳар як падидаи наву созандаи фарҳангӣ, аз ҷумла, арзишҳои либералӣ мебошад, ки онҳо ҳама фарҳанги миллии моро пур карда, барои рушди иқтисодиву иҷтимоии кишвар мусоидат менамоянд.

Дар замони муосир дар ҷаҳон ягон фарҳанги соф миллӣ вучуд надорад, балки дар фарҳанги ҳар як миллат ба ғайр аз унсуру падидаҳои ноби миллӣ ва динӣ, инчунин, унсуру падидаҳои зиёде татбиқ меёбанд, ки бархе аз фарҳанги дигар миллатҳо "иктибос" шуда, қисми дигаре аз онҳо хусусияти умумибашарӣ доранд. Дар баробари тасдиқи ин нукта, инчунин, набояд фаромӯш кард, ки дар ташаққули миллат, таҳкими хувияту ваҳдати миллӣ ва ҳифзи арзишҳои миллӣ нақши асосӣ ва ҳалкунандаро маҳз унсуруҳои ноб ва худӣ, на иқтибоси он, иҷро мекунанд.

Миллати тоҷик на танҳо дар замони муосир, балки ҳамеша, дар тамоми давраҳои таҳаввули таърихи худ бо дигар миллатҳои мутамаддини ҷаҳон робитаи зичи фарҳангӣ дошт ва дар натиҷаи чунин робитаи тӯлонӣ унсуруҳои зиёде аз дигар тамаддунҳо ва фарҳангҳо ба ҳазинаи фарҳангаш ворид кардааст. Дар замони муосир дар паёмади рушди васоити технологияи иттилоотӣ ва гузариши раванди ҷаҳонишавӣ робитаи фарҳангии тоҷикон бо дигар мил-

МУТОБИҚШАВИИ АНЪАНА ВА ҶАШНУ МАРОСИМҲОИ МИЛЛӢ ВА ДИНӢ БО ШАРОИТ ВА ТАЛАБОТИ ЗАМОНИ МУОСИР

латҳо боз ҳам зичтар гардида, дар натиҷа, фарҳанги миллии мо тағйиру тақмил ёфта истодааст. Дар ин раванд унсуруҳои хуррофотӣ, кӯҳнашуда ва нолозимии фарҳанги милли аз байн мераванд ва ба ҷои онҳо аз дигар фарҳангу тамаддунҳо унсуруҳои қабул карда мешаванд, ки барои таъмини ниёзҳои имрӯзаву оянда ва татбиқи арзишҳои ормонҳои гуногуни миллии тоҷикон мусоидат менамоянд.

Дар ин мавзӯ мафҳумҳои калидӣ этнос, анъана, маросим ва дин мебошанд. Дар моддаи 2 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон", ки анъанаву маросимҳо ва ҷашн мафҳумҳои асосии он маҳсуб мешаванд, чунин таърифи дода шудаанд.

анъана - маҷмӯи арзишҳои моддӣ ва маънавию мероси иҷтимоӣ фарҳанги ҷомеа ва ё гурӯҳҳои алоҳидаи ҷамъиятӣ буда, аз насл ба насл мегузарад.

маросим - маҷмӯи амалҳои рамзие мебошад, ки муносибати шахсон ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ ба падидаҳои муҳими ҳаёти фарҳангии ҷомеа муқаррар менамояд.

ҷашн - таҷлили рӯйдодҳо ва ё санаҳои таърихию фарҳангӣ, ҷамъиятӣ, касбӣ ва оилавӣ мебошад.

Мафҳуми фалсафавии "дин" - ин шакли шуури ҷамъиятӣ ва маҳсули дарки маънавию олам аз тарафи инсон мебошад, ки асоси онро эътиқод ба манбаи фавқутабии олами машҳуд ташкил медиҳад. Мафҳуми этносро бошад, муаррихон чунин таърифи додаанд: "этнос" - маҷмӯи устувори мардум, ки аз лиҳози таърихӣ дар як ҳудуди муайяни ҷуғрофӣ ташаққули ёфта, онҳо на танҳо хусусиятҳои умумӣ доранд, балки унсуруҳои нисбатан муътадил фарҳангӣ (аз ҷумла забон) ва равонӣ низ дошта, ягонагии худ ва фарқияти худро аз дигар гурӯҳҳои инсонӣ дарк менамоянд.

Анъанаву маросимҳо ҳамчун ҷузъи таркибӣ ва асосии фарҳанги ҳар як қавму миллат буда, вазифа (функсия)-и интиқолдиҳии фарҳангу тамаддуни онҳо тавассути як насл ба насли дигарро иҷро карда, барои ҳифзу нигоҳ доштани онҳо хизмат менамоянд. Аз ин рӯ, омӯхтан ва эҳё намудани баъзе ҷанбаҳои этно-фарҳангии онҳо, ки ба ҳаёти имрӯза мутобиқат ва барои пешрафти ҷомеа муҳим мебошанд, хусусан, барои миллати тоҷик, барои кишвари соҳибистиқлоли мо, ки имрӯз дар ҳоли рушду нумӯё ёфтан қарор дорад, муҳим ва зарур аст.

Чунонеки зимни пажӯҳиши таърихи анъанаву маросимҳои миллии ва динии тоҷикон дар қисматҳои пешнаи ин таҳқиқот аён гардид, аз замонҳои қадим то имрӯз мардуми тоҷик соҳиби расму оинҳои гуногун буданд ва мебошанд, ки аксари онҳо ба худ хусусияти ахлоқию маънавию доро ҳастанд. Боиси таассуф аст, ки мардум ба қадри ин расму оинҳо нарасида, дар тӯли асрҳо ба онҳо тағйироти зиёде ворид кардаанд, ки дар натиҷа асолат ва паёми маънавию онҳо аз байн рафта ба як маросимҳои мушкил ва маърақаҳои исрофкорӣ ва худнишондиҳӣ табдил ёфтаанд. Мардуми мо дар имрӯз аз моҳияту маънои аслии баргузориҳои маросимҳо беҳабар

буда, аксарашон барои худнишондиҳӣ кӯшиш менамоянд, ки бо ҳар роҳу восита худро ба воситаи гузаронидани маросимҳои дабдабанок нишон диҳанд. Қисме аз мардуми кишвар дар ҳоли тангдастӣ, камбағалӣ қарор дорад. Аз ин лиҳоз, дар замони истиқлолият Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро зарур омад, ки барои ҳалли ин масъала чораҳои зарурӣ андешад. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар вохӯри бо аҳли ҷамоатчиғии мамлакат 24 майи соли 2007 оид ба танзими расму оин ва анъанаву маросимҳои милли гуфта буданд: "Қисме аз мардуми мо ба сабаби зоҳирпарастии беасос ва дар иҷрои маросимҳо ва маърақаҳои пойбанди таассубу хурофот будани худ ба амалҳои даст мезананд, ки дар ягон гӯшаи дигари олам ба назар намерасад", "Мо вазифардорем, ки расму оинҳоро аз хурофоту таассуби барои имрӯз ояндаи ҷамъият номатлуб тоза созем, онҳоро бо назардошти имкониятҳои иқтисодиву иҷтимоӣ ва фарҳангии худамон танзим намоем". Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо сарвари Президентӣ мамлакат Эмомалӣ Раҳмон ба вазъи иҷтимоӣ иқтисодии мардуми кишвар аҳамияти маҳсул зоҳир намуда, аз ҳамагон хоҳиш намуд, ки то баргузориҳои машварати умумиҷумҳуриявӣ (24-уми майи соли 2007) тамоми хоҳишу дархостҳо ва фикру андешаҳои худро оид ба ҷи гуна гузаронидани ҷашну маросимҳои милли дархост намоянд.

Аз ҷониби шаҳрвандони мамлакат беш аз 6 ҳазор таклифу пешниҳодҳои муфид ирсол гардида, аксарияти аҳолии иқдоми танзими анъанаҳои мардумӣ ва миллито пурра ҷонибдорӣ намуданд. Қабули қонуни мазкур, ки дар асоси таклифу пешниҳоди мардум таҳия шуда буд, барои ба танзим овардани расму анъанаҳои нигаронида шудааст. Татбиқи он ва риояи талаботи қонун дар маҳалҳо ба ҳар яки мо вобаста мебошад. Тавре дар моддаи 1-уми қонуни номбурда омадааст: "Мақсади қонуни мазкур аз ҷимояи манфиатҳои иҷтимоии мардуми Тоҷикистон, мусоидат барои гирифтани пеши роҳи хароҷоти зиёдатӣ, ки ба манфиати иқтисодӣ ва фазои маънавию ҳаёти шаҳрвандон зарари қиддӣ ворид менамоянд, иборатаст". Ниҳоят дар таърихи 8-уми июни соли 2007 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо" ба тасвиб расида, аз ҷониби Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардид. Сипас солҳои 2008, 2010 ва ниҳоят соли 2017 ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" тағйиру иловаҳо ворид карда шуд, ки он ҳам бо пешниҳоди худӣ мардум сурат гирифтааст.

Фазилатҳои хуби ин Қонунро мардуми Тоҷикистон сол то сол хубтар бештар дарк намуда истодаанд. Як фазилати хуби ин Қонун дар он аст, ки барои камхарҷ шудани ҷашну маросимҳо шароити мусоид фароҳам овард, дар натиҷа, мардуми камбизоат низ барои анҷом додани ҷашни хонадоршавӣ ва дигар ҷашну маросимҳои маъмулӣ им-

конияти молиявӣ пайдо карданд. Масалан, танҳо дар се моҳи нахустини татбиқи Қонун (моҳҳои июн, июл, августи соли 2007) нисбат ба се моҳи ҳамаи давраи соли 2006, баргузориҳои тӯйи хатна 3843 ва тӯйи домодию арӯси 5899 адад зиёд гардид.

То қабули Қонун дар ҷумҳуриямон барои баргузориҳои яку тӯйи арӯсию домодӣ аз ҳарду ҷониб аз 15 то 30 ҳазор сомонӣ маблағ масраф мегардид. Барои ҳамаин, аксарияти шаҳрвандони камбизоат ба хотири анҷом додани ҷашну маросими хонадоршавӣ аз бонкҳо, ёру дӯстон, ҳешу ақрабо ва дигар ашхос қарз мегирифтанд, ки ин ба сатҳи зиндагии онҳо таъсири манфӣ мерасонид.

Умуман, натиҷаҳои 10 соли баъд аз тасвиби Қонуни танзимро ҷамъбастан намуда, бо итминони комил метавон гуфт, ки Қонуни мазкур барои баланд шудани сатҳи зиндагӣ ва имконияти молиявӣ аҳолии мусоидат намуда истодааст. Масалан, тибқи нишондодҳо, дар тӯли 10 соли охир ҳаҷми пасандозҳои пули аҳоли дар бонкҳо аз 20 то 25 баробар афзудааст, ки ин ҳам аз дастовардҳои Қонуни танзим аст.

Масъалаи асосие, ки қайд кардани он бамаврид мебошад, ин аст, ки бо назардошти он ки зиёда аз 95 фисади аҳолии Тоҷикистонро мусалмонони ташкил медиҳанд ва аз ин лиҳоз ҳангоми қабули қонун баъзе падидаҳои хурофоте, ки бегона аз дини ислом ва маҳсулани мазҳабӣ ҳанафия буданд, ба назар гирифта шудааст. Яъне қонун дар асоси талаботҳои мусалмонони кишвар таҳия ва қабул гардида бо таълимоти мазҳабӣ ҳанафия ягон ихтилоф надорад. Баръакс анъанаву маросимҳои, ки хусусияти хурофотӣ доштанд аз байн бурда шуда, баргузориҳои баъзеи онҳо комилан манъ гардид.

Яке аз ҳадафҳои асосии қабул шудани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Тоҷикистон" - ба яки низомии муайяну меъёрнок ва идорашаванда даровардани анъанаҳо ва ҷашну маросимҳои миллии ва динӣ, инчунин, бартараф кардани хурофотҳои сершуморе мебошад, ки онҳо дар давраҳои гуногуни таърихӣ ба таркиби фарҳанги динӣ ва миллӣ мардуми тоҷик ворид шудаанд. Чунонеки дар моддаи якуми Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо" омадааст, ин санади муҳим "бо тақозои рушди ҷомеа анъана ва ҷашну маросимҳоро танзим намуда, ба ҳифзи арзишҳои асили фарҳанги миллии, эҳтиром ба суннатҳои мардумӣ ва баланд бардоштани сатҳи иҷтимоӣ иқтисодии ҳаёти шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон равона гардидааст".

Яъне, ҳадаф аз қабули ин қонун - ба танзим даровардани равандҳои динӣ, аз ҷашну маросимҳои динӣ ҷудо намудани хурофотҳо ва аз байн бурдани онҳо мебошад, чунки маҳз ҳамаин хурофотҳо дар аксарияти маврид мардумро ба худ гирифтосохта, барои ба таври пайваста баланду беҳтар шудани сатҳи зиндагии онҳо монеъ мешаванд. Дар инҷо барои равшан дарк намудани маънои истилоҳии вожаи "хурофот" ва фарқи он аз эътиқоду одоби динӣ, бо

баъзе таърифҳои ин мафҳум шинос мешавем.

Аз нуқтаи назари таълимоти динӣ, хурофот чизест, ки аз доираи дин берун аст. Аз нигоҳи илмӣ бошад, хурофот гуфта чизе менаманд, ки илман исбот нашудааст.

Дар ин замина андешаҳои баёншуда, оид ба мафҳуми хурофот чунин аст: Хурофот гуфта силсилаи бовариҳо ва ақидаҳо оид ба ин ё он мавзӯи хосеро менаманд, ки дар зехни ин ё он гурӯҳи муайян, бо сабаби дар бораи он мавзӯӣ дониши кофӣ надоштани ҳамаи гурӯҳ, шакл гирифтаанд. Бо ҳамаин асос метавон собит намуд, ки хурофот дар зехни инсон дар натиҷаи ноогоҳии инсон аз робитаҳои байни ҳодисаҳо ва падидаҳои олами айни зуҳур намуда, аз лиҳози объективӣ ва илмӣ исботнашаванда аст. Аз ҳамаин ҷо чунин хулосаи мантиқӣ баровардан мумкин аст, ки хурофот дар қадом ҷомеае ки набошад, бештар дар байни афроде густариш ва нуфуз дорад, ки камтар таҳсил кардаанд ё сатҳи донишу маърифати илмиашон паст мебошад.

Ақун, бо тақия ба фикру андешаҳои илмӣ дар боби хурофот баёншуда, ки дар боло зикр шуданд, ба таҳқиқи ҷойгоҳи хурофот дар ҳаёти ҷомеаи муосири Тоҷикистон мепардозем. Қабл аз ҳама, тамоми хурофотҳоро, ки дар байни тоҷикон ва дигар халқиятҳои маскунӣ Тоҷикистон густариш ёфтаанд, ба чор даста тақсим кардан мумкин аст:

1. Хурофотҳоро, ки дар анъанаву маросимҳо ва ҷашнҳои динии тоҷикон вучуд доранд;
2. Хурофотҳоро, ки дар анъанаву маросимҳо ва ҷашнҳои миллии тоҷикон вучуд доранд;
3. Хурофотҳоро, ки на ба дин ва на фарҳанги миллии тоҷикон ҳеч гуна алоқамандӣ надошта дар натиҷаи пайравӣ ба фарҳанги бегона ё синтети фарҳанги миллии тоҷикон бо фарҳанги дигар қавмҳо ва миллатҳо пайдо шудаанд;
4. Хурофотҳоро, ки онҳоро худӣ мардум бофтаанд.

Имрӯз вақти он расидааст, ки мо бодат аз гузариши бештари ин одатҳо ва расму русумҳои бидъат ва ҷиҳатҳои номатлубу зиёновари маросимҳо пешгирӣ кунем. Дар ҳаҷи кишвари исломии дигар он тавре, ки мо маросимҳоро қайд мекунем нест ва ба ин андоза маросимҳо зиёду серхарҷи моли нестанд. Дар кишварҳои исломӣ чунин маросимҳо, ба ғайр аз ҷашнҳои арӯси дар сатҳи хеле содда мегузаранд. Дар Эрон Афғонистон маросимҳои таъзия-ҳамаин фотиҳаву дуои мо дар масҷидҳо мегузаранд. Дар он ҷо ҳаҷи гуна зиёфати хӯрокпазӣву хун кардани мол, шурбову паллапазӣҳо нест. Мисли ҳар рӯзи маъмулӣ ба хоҳишмандон ҷой ё нӯшобое пешкаш карда мешавад. Дар кишварҳои араби низ одати хайротӣ ва ё худӯҳои мо вучуд надорад. Мардуми ёру дӯст на барои шикамсеркунӣ, балки барои таъзия ва дар таслияти соҳибони майит меоянд дар як ҳолати сӯғворӣ менишианд, танҳо ба онҳо қаҳва пешниҳод мешавад, ки он ҳам шояд аз даҳ нафар яке майли нӯшидани онро кунад, на ҳама.

Иззатулло Гирдаков,
асистенти кафедраи
фанҳои гуманитарии ДТТ

"Тоҷикистон алҳақ, неъматӣ худодод, як муъҷизаи табиат, як пора биҳишти рӯи замин аст. Мисли сарзамини мо табиати нотакрор, обҳои софу зулол, чашмаҳои ширин, кӯҳҳои зебову сарбаланди дорои сарватҳои бойи зеризаминӣ дар ягон ғушаи олам вучуд надорад".

Эмомалӣ Раҳмон

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар байни мамлакатҳои Осиё аз ҷиҳати фаровонии захираҳои оби аз қабилӣ пиряхҳо, дарёҳо, кӯлҳо, обҳои зеризаминию маъданӣ мақоми хосса дорад.

Об дар табиат дар се ҳолат: сахт (барф, ях), моеъ, газмонанд (буғ) вучуд дорад.

Сарватҳои об хеле гуногун мебошанд: оби баҳр, уқёнус, дарё, чашмаҳо, обҳои геотермалӣ ва ғайра.

Об ба таркиби хок ва ҳамаи организмҳои зинда дохил мешавад. Қариб 2/3 вазни бадани одамро об ташкил медиҳад. Дар меваҳо сабзавот қариб 90-95%-ро об ташкил медиҳад. Бе об ҳаёт қатъ мешавад, норасоии об ҳосилнокии зироатҳоро паст карда, ба ҳайвонот ҳам таъсири бад мерасонад. Бинобарин одамон аз қадим мекӯшиданд, ки сарватҳои обро гирифтанд, ки сарватҳои обро сарфакорона истифода баранд.

Баҳрҳо ва уқёнусҳо қариб 3/4 қисми рӯи заминро фаро гирифтаанд: 94%-и онҳо обҳои баҳру уқёнусҳо буда, 6%-ро обҳои зеризаминӣ, пиряхҳо, кӯлҳо ва дарёҳо, ташкил медиҳанд.

Ҳамин тариқ, обҳои ширин қариб 2%-ро ташкил медиҳад. Барои одам хусусан сарватҳои аз нав барқароршавандаи обҳои ширин аҳамияти калон дорад, ки дар қитъаҳои гуногуни замин номураттаб паҳн шудааст. Сабаби ин дар миқдори гуногуни бориш (барфу борон) аст.

Пешрафти илмӣ-техникӣ ва зиёдшавии шумораи шаҳрҳо, истифодаи исрофкоронаи оби табиӣ ва ифлосшавии он боиси норасоии об мегардад.

Об барои обҳои киштзорҳо, парвариши моҳӣ, истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ, қувваи барқ ва ғайра истифода мегардад. Афзудани аҳоли, инкишофи босуръати саноат, истеҳсолот ва кишоварзӣ нақлиёт боиси бениҳоят афзудани талабот ба сарватҳои об гаштааст.

Дар минтақаҳои Тоҷикистон шумораи зиёди пиряхҳо, дарёҳо, кӯлҳо, обанборҳо ва обҳои зеризаминӣ минералӣ мавҷуд аст. Кишвари мо дорои 947 дарё, ки масофаи умумӣ онҳо 30000 км-ро ташкил медиҳанд, мебошад.

Тоҷикистон се ҳавзаи дарёӣ дорад: Сирдарё, Амударё, Зарафшон.

Ҳавзаи Амударё аз ҳама калон аст, шохобҳои инҳо мебошанд: Панҷ, Вахш, Кӯфарниҳон.

Номи қадимаи Амударё - Ҷайхун аст, Сирдарё бошад - Сайгун. Дарозии Амударё 1415 км, Сирдарё - 2212 км-ро ташкил медиҳад.

ОБАНБОР ВА НБО-и МИНТАҚАВИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН: МЕХАНИЗМ ВА ҲИФЗИ ИСТИФОДАИ ОҚИЛОНАИ ОНҲО

Дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон 1300 кӯл вучуд дорад, ки инҳо Сарез, Қарокӯл, Чопдара, Оксукон ва дигарҳо мебошанд.

Дар қаторкӯҳҳои Ҳисор, Олой ва Қаротегин ба ҳисоби миёна дар як сол 2000 мм. боришот мешавад, ки асосан дар шакли барф мебошанд ва онҳо то охири моҳи июн ба об мубаддал мешаванд ба дарёҳои ин минтақа қорӣ мегарданд. Дар баландкӯҳҳо аз сабаби хунукии зиёд будан барфҳо ба пуррагӣ об намешаванд ва қисме аз онҳо сол то сол нимкола об шуда ба пиряхҳо мубаддал шуда чамъ шудан мегарданд. Маҳз ҳамин пиряхҳо дар мавсими гармою тасфони тобистон то 13 метри кубӣ об медиҳанд ва бо ҳамин дар таъмини дарёҳо бо об сахми босазо мегузоранд. Пиряхҳо захираҳои асосии табиати минтақаҳои

Осиёи Миёна мебошанд.

Миқдори умумии пиряхҳо зиёда аз 145 адад, масоҳати пиряхҳо ба 111,46 км² баробар аст.

Захираи умумии пиряхҳо 13 маротиба аз миқдори яқсолаи оби ҷоришавандаи дарёҳои Тоҷикистон зиёд мебошад. Лекин тағйирёбии иқлим гармшавии ҳарорат дар Осиёи Миёна ба захираҳои оби ин минтақа таъ-

да мешавад ва пешсафони истеҳсоли қувваи барқ аз неруи об Хитой, Парагвай, Норвегия, Бразилия, Канада, Зеландияи Нав, Австрия, Швейтсария, Венесуэла мебошанд. Тоҷикистон низ имконияти хуби ба қатори ин давлатҳо шомил шуданро дорад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷиҳати захираи умумии потен-

Бояд қайд кард, ки ин неруҳо бо сарбандаш аз ҷиҳати барёфти муҳандисӣ ва сохтмонӣ яке аз иншоотҳои нодиртарини дунё ба шумор меравад ва борҳо заминҷунбиҳои гуногунро паси сар кардааст. Ин нерӯҳо 2700 ҳазор кВт соат иқтидори муайяншудаи техникӣ дошта, беш аз 10 миллиард кВт соат дар як сол қувваи барқ тавлид мекунанд.

Обанборҳо барои захира ва нигоҳдошти об сохта шуда дар солҳои камобӣ ба истеъмолкунандагон ва истифодабарандагон об хизмат мекунанд. Аз нуқтаи назари географӣ ва иқтисодӣ обтақсимкунии оби обанбор, ин системаи калони динамикӣ дар шароити номуайян амалкунандаро тасвир менамояд. Дар амалиётҳои тадқиқотӣ омилҳои номуайяно омилҳои идорашаванда менаманд, ки танҳо дар ягон марказ ё дар дохили он қонун қоида вучуд дорад. Агар маълум бошад, ки омил тасодуфӣ буда, қонуни тақсимоташ номуайян аст. Омилҳои номуайян дар масъалаи дидабаромадашуда ҷоришавии табиӣ об ба обанбор мебошад.

Бигзор дар якҷанд дарёҳои обанборҳо мавҷуд бошанд, ки пуршавӣ ва партофти обашон бо ҷараёни ҷоришавии об муайян мешавад ва сарфакунии об аз обанбор таҳти назорати мутахассисони ин соҳа гирифта мешавад. Вектори ҷараёни равиши об дода мешавад (қатори маълумотҳои таърихӣ, ё тасодуфӣ дода шудааст ва аз руи модели махсус дар асоси қатори таърихӣ воғузур аст).

Ба кори обанбор талаботи обёрикунӣ гузашта мешавад, ки дар намуди ду шарт, обпартои максималӣ ва минималӣ (ба пуррагӣ, яъне дар натиҷаи ҳисобот аз руи қатори омӯзиш барои баҳодиҳии таъминоти ҳиссаи интервалҳо, ки талаботи додашуда қонеъ гардонид шудаанд ва қабул карда шудааст, дида баромада мешавад.

Таҳлили технологияи системаи компютерӣ, ин механизмро дар асоси модел ва параметрҳои махсуси обанбор коркард намуда, тақсимои оқилонаи оби обанборҳои минтақавӣ бо ҳисоби мувозинат ва қаноат намудани истеъмолкунандагони об ва истеҳсоли энергияи электрикӣ тадқиқ ва пешбинӣ карда шудааст.

Абдуалӣ Мусинов,
устоди ДТТ, номзади
илмҳои иқтисодӣ

CLOTHES

People say: "Changing times, changing styles", and "Everything's good in its season" or "There is no bad weather, there are bad clothes". The clothes which people wear show their country and nationalities. The delightful clothes of the Tajik men and women from towns and villages, is another interesting feature. Men wear the traditional national jama (a knee-long jacket) tied at the waist with a colorful mianband (kerchief). Their taqi (skullcap) with its paisley design, distinguishes the wearers by region.

Women wear the national dress kurta, made of soft, colorful, bright silk or a dress-chakan and a shalvar (long pants) with decorative cuffs (sheraz). Women also wear hats with their national costume. The hats, especially those imported from Khujand and Badakhshan, are either embroidered or

decorated with precious stones. Village women mostly wear colorful rusaris (scarves) tied in the back and worn in a decorative manner more like a hat than for cover as a veil. Farmers and herders wear a special heavy boots over their usual shoes. The older generation wear long Islamic cloaks and turbans.

But now there are many Tajik famous designers who introduce us their ideas of good design style clothes. They sew trendy, stylish clothes with our national adras and atlas materials to follow fashion. Their clothes are sold in all department stores for men's, women's and children's clothing. We can buy everything we need from these shops, because they are made in bright colors and in fresh design. The most successful men and women show off (demonstrate) their wealth wearing silk, woolen and linen clothing. The children wear the same style of clothing as their parents.

In the 18 century children were no longer thought of as small grown-ups, but as possible with special needs. Girls however continued to be victims of their parents wish to match the popular idea of beauty: slim bodies, tight waist and pale appearance. To reach this aim parents made their daughters wear tightly waist clothes. They gave them little food, because they didn't want their daughters to have unfashionably healthy appearance. These years were the years of prosperity for all countries. The whole nation followed fashion.

But we must not forget about four seasons, that each of them brings different weather and different dresses. When it is hot people wear T-shirts and shorts, light blouses and skirts, light dresses, sport shoes, socks and sandals. In cold weather people usually put on warm clothes: jeans and trousers, sweaters and jackets, overcoats and caps. In winter they wear fur coats and fur caps, high boots and mittens

or gloves. When we think, what to wear, we must choose the right clothes. We must think what is good at the sports ground and what is good at the party. When we buy clothes, we must try them on, make sure that they are our size, that suit us and that we like their colors.

Nowadays some people are trendy, they enjoy wearing stylish clothes. They like to look smart and attractive, they can't go through life with the same hairstyle or make up. It is very important to follow fashion. But some of them prefer handmade or design clothes.

There are many traditional items of clothing the Tajik people wear for different occasions. Fashion come and go, but there are things that remain even though they are worn by a small number of people.

Teacher of the English language of
Foreign Languages Department
Rahimova K.D.

Тарҳи нави бинои асосии донишгоҳ

ПОДОШИ ЗАҲМАТИ ОМЎЗГОРӢ

Дар арафаи 26-умин солгарди Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон якчанд нафар устодони донишгоҳ ва омӯзгорони Литсейи инноватсионии "Душанбе" барои фаъолияти пурсамар, дар сатҳи баланд ба роҳ мондани таълиму тарбия, омода кардани кадрҳои баландхатисоси ба талаботи бозори меҳнат рақобатпазир ва дигар дастовардҳои назаррас дар соҳаи маориф, бо нишонҳои Аълочии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ифтихорномаҳои Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон сарфароз гардониданд. Аз ҷумла мудирӣ кафедраи барномасозӣ ва муҳандисии компютерӣ Раҳматулло Турсунов, мудирӣ кафедраи забони русӣ Ху-

санова Тамара Қодировна, муаллимаи фанни биологияи Литсейи инноватсионии "Душанбе" Кокова Сайлӣ Сурховна бо нишони Аълочии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон, муовини декани факултети телекоммуникатсия ва таълимоти касбӣ оид ба таълим Раҷабова Наима Насруллоевна ва муаллими калони кафедраи дизайни либос ва санъати муд Сафарова Зайнура бо ифтихорномаҳои Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон қадрдонӣ карда шуданд.

Раёсати донишгоҳ, устодони зикргардидаро бо мукофотҳои сарфарозгардида табрику муборакбод гуфта, ба онҳо дар пешаи пурзаҳмати омӯзгорӣ барору комёбиҳо таманно дорад.

ДАР СИТОИШИ МУАЛЛИМ

Шири модарро барои ҷисм табиат тавлид мекунад, барои рӯҳ муаллим.

Г. Лихтенберг

Сухбати ҷонпарвар аст, сухбати омӯзгор.

С. Шерозӣ

Барои он, ки дигаронро

таълим диҳӣ, бояд бисёр донӣ.

Г. Короленко

Муаллимон ҳамчун машъалҳои маҳаллии илм бояд ки дар баландҳои донишҳои муосир дар соҳаи ихтисосии худ қарор бигиранд.

Д. И. Менделеев

Муаллимӣ ҳунарист оливу наҷиб.

Л. Толстой

Муаллими поквичдон, бояд ҳамеша талабаи бодикқат бошад.

М Горкий

Омӯзгори бад ҳақиқатро ҳада мегирад, муаллими нағз онро меёбад.

А. Дистерверч

КЎДАКОН ОЯНДАИ МОАНД

Дар таърихи 21-уми сентябри соли ҷорӣ аъзоёни маҳфили волонтерӣ "Эко+"-и донишгоҳ бо ҳамроҳии ташкилоти ҷамъиятии "Навниҳол" ва "Флора Декор" дар муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №28-и шаҳри Душанбе чорабинии фарҳангиро таҳти унвони "Кӯдакон ояндаи миллат" бахшида ба Соли ҷавонон баргузор намуданд.

Дар ин чорабинӣ 52 нафар кӯдакони یتим ва маъҷуб иштирок доштанд.

Чорабиниро директори муассисаи таълимӣ Холова Раҷабгул Пировна ифтитоҳ намуда, кӯдаконро бо соли нави хониш ва 26-солагии Истиқлолияти давлатии ҷумҳурӣ табрику муборакбод гуфта, иброз намуд, ки кӯдакон ояндаи моанд ва ҳамеша дар мадди назари Ҳукумати ҷумҳурӣ, бахусус Сарвари давлат, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қарор дошта, нисбатан пайваста ғамхорӣ зоҳир карда мешавад.

Сипас аъзоёни ансамбли "Нури Роғун"-и донишгоҳ барномаи омоданамудаи фарҳангиро фароғатиро манзури кӯдакону меҳмонон гардониданд.

Дар давоми чорабинӣ ташкилоти ҷамъиятии "Навниҳол"

кӯдаконро бо фарорасии соли нави таҳсил ва тирамоҳи заррини пурфайз табрику намуда, барояшон афсона хонда бо онҳо саволу ҷавоб карданд.

Дар охири чорабинӣ аз ҷониби маҳфили волонтерӣ "Эко+", ташкилоти ҷамъиятии "Навниҳол" ва "Флора Декор" ба кӯдакон тухфаҳо тақдим карда шуданд.

Ф. Муҳиддинов, аъзои маҳфили волонтерӣ "Эко+"

Фановар
Ҷумҳурии Тоҷикистон
15 сентябр 2017

Рӯзнома бо се забон:
тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ
чоп мешавад.

САРМУҲАРРИР:
Раҷабалӣ ШАРИФОВ

МУАССИС:
Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон

Ҳайати таҳририя:

Амонзода И.Т., Тошматов М.Н., Юсупова З.Р.,
Ҳақимов Ф.Қ., Бобоев Х.Б., Юсупов М.Ч.

Нишони мо:

734061- ш. Душанбе, кӯчаи Н.Қаробоев 63/3

Рӯзнома ба хотири риояи озодии афкор маводеро низ ба таъбир мерасонад, ки хилофи назараш аст. Аз ин рӯ, масъулияти ақидаи муаллифро ба уҳда намегирад.

Рӯзнома 14 июни соли 2011 таҳти рақами 0136/рз дар Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта шудааст.

Рӯзнома дар ЧДММ «Мега принт»-и шаҳри Душанбе чоп шудааст. Теъдоди нашр 1000 нусха.